

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

OPISKELIJOIDEN PÄIHDEOHJELMA

Toimenpideohjelma päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja
ongelmatilanteisiin puuttumisen tueksi

Sisällysluettelo

Johdanto.....	4
1. Ennaltaehkäisevä toiminta	5
1.1. Yliopiston rooli.....	5
1.1.1. Toiminnan organisointi	5
1.1.2. HOPS-ohjaaja/oppiainetuutori.....	5
1.1.3. Vertaistutoritoiminta	5
1.2. YTHS:n rooli	6
1.3. Opiskelijajärjestöjen rooli.....	6
2. Päihdeongelman tunnistaminen	6
2.1. Tiedekunnan rooli.....	6
2.2. YTHS:n rooli	7
2.3. Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli	7
3. Päihdeongelmaan puuttuminen.....	7
3.1. Puheeksiotto.....	8
3.1.1. Opetushenkilökunnan tekemä puheeksiotto	8
3.1.2. Päihdeyhdyshenkilö	8
3.1.3. YTHS:n rooli.....	9
3.1.4. Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli	9
3.2. Opetustilanteesta poistaminen	10
3.3. Huumausainetestaus	10
4. Hoitoonohjaus.....	11
4.1. Hoitoonohjauskäytännöt.....	11
4.1.1. Hoitoonohjausneuvottelu	11
4.1.2. Hoitositoumus.....	11
4.2. Hoitovaihtoehdot	12
5. Päihdeongelma ja seuraamukset.....	12
5.1. Opiskelutilanteesta poistaminen	12
5.2. Opiskelusta pidättäminen.....	12
5.3. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen.....	12
5.4. Opiskeluoikeuden peruuttaminen	13
6. Arkaluonteisen tiedon käsittely ja luottamuksellisuus	13

Johdanto

Päihteidenkäytöllä voi olla merkittävä vaikutus työssä suoriutumiseen ja työssä jaksamiseen. Nuorena aikuisena omaksutut päihdekäyttötottumukset usein jatkuvat samanlaisina myöhemmin elämässä. Siksi päihdekäyttöä pitää pohtia jo opiskeluaikana. Opiskelijan päihdeongelma voi näkyä esimerkiksi toistuvina poissaoloina, myöhästelyinä, tehottomuutena tai opintojen viivästymisenä. Päihdeongelmaan liittyy usein myös muita psykososiaalisia ongelmia, jotka voivat haitata opintoja ja myöhemmin töissä suoriutumista.

Päihteillä tarkoitetaan tässä ohjelmassa alkoholia, huumeita ja lääkkeitä, joita on käytetty huumaavassa ja/tai päihdyttävässä tarkoituksessa.

Päihdeohjelman tavoitteena on

- edistää opiskelu- ja työkykyä,
- edistää opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia,
- ehkäistä ennalta päihdehaittoja,
- helpottaa puuttumista opiskelijan päihdeongelmaan ja
- parantaa hoitoonohjausta.

Lisäksi päihdeohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on vaikuttaa opiskelijoiden päihteidenkäyttökulttuuriin. Ohjelma on laadittu yhteistyössä Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL:n) ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS:n) kanssa.

Ohjelmaa toteutetaan vaiheittain, ja sen tavoitteena on sanktioiden sijasta korostaa ennaltaehkäisyä, tunnistamista, ohjausta ja varhaista puuttumista. Kaikissa yhteyksissä on pidettävä huolta siitä, ettei asianosaisten oikeusturvaa loukata. Arkaluonteisen tiedon käsittelystä ja luottamuksellisuudesta katso luku 6.

Itä-Suomen yliopistossa Joensuun ja Kuopion kampuskriisiryhmät sekä Savonlinnan kampuksella hyvinvointityöryhmä, suunnittelevat ja koordinoivat ennaltaehkäisevää päihdetyötä. Ne myös koordinoivat päihdeohjelman toteuttamista ja sopivat yhteisistä toimintatavoista päihdeasioissa.

Tiedekunnissa (ja erillislaitoksissa) on nimetty opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilö. Päihdeyhdyshenkilön tehtävänä on antaa neuvoja ja tukea opiskelijoiden päihdeongelmaan puuttumisessa ja puheeksioton toteuttamisessa. Hän kokoaa ilmoitukset päihdekäytön takia opetuksesta poistetuista opiskelijoista, organisoii ja osallistuu yliopiston/tiedekunnan edustajana hoitoonohjausneuvotteluun, huolehtii opiskelijan kuulemisesta huumetestausta varten sekä koordinoi huumetestauksen toteuttamista. Lisäksi hän toimii yhteyshenkilönä päihdeasioissa tiedekunnan, YTHS:n ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välissä. Mikäli tiedekunnassa ei ole erillistä, nimettyä opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilöä, hänelle kuuluvat tehtävät hoitaa pääsääntöisesti tiedekunnan opintoasiainpäällikkö.

1. Ennaltaehkäisevä toiminta

1.1. Yliopiston rooli

Yliopisto edistää päihteetöntä opiskeluympäristöä ja vastuullista alkoholin käyttöä. Päihdeohjelmasta tiedotetaan opiskelijoille joka syyslukukausi, uusille opiskelijoille opintojen aloitusviikolla tai orientoivissa opinnoissa sekä soveltuvin osin esimerkiksi harjoittelujaksojen yhteydessä.

1.1.1. Toiminnan organisointi

Yliopiston Joensuun ja Kuopion kampuskriisiryhmät sekä Savonlinnan kampuksella hyvinvointityöryhmä, täydennettynä tiedekuntien päihdeyhdyshenkilöillä, organisoivat toimintaa. Em. ryhmien tehtävänä on ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnittelu, yhteisistä toimintatavoista sopiminen ja muiden hyvinvointiin liittyvien kysymysten käsittely.

1.1.2. HOPS-ohjaaja/oppiainetuutori

Jokaisella opiskelijalla on opintojen alkuvaiheessa nimetty hops-ohjaaja tai oppiainetuutori. HOPS-ohjaaja/oppiainetuutori on opiskelijan tukihenkilö opintojen etenemiseen liittyvissä kysymyksissä, ja hän myös ohjaa opiskelijaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) tekemisessä. HOPS-ohjaaja/oppiainetuutorit ja opiskelijat tapaavat sekä ryhmätapaamisissa että tarvittaessa yksilötapaamisissa.

Henkilökohtaisen ohjauksen yhteydessä opiskelijan jaksamiseen, hyvinvointiin ja päihteidenkäyttöön liittyvät kysymykset voivat nousta esille. Yliopiston on huolehdittava riittävästä koulutuksesta ja tuesta, jotta hops-ohjaajat/oppiainetuutorit pystyvät toimimaan myös tällaisissa tilanteissa.

1.1.3. Vertaistuutoritoiminta

Ensimmäisestä opiskelupäivästä lähtien jokaisella opiskelijalla on nimetty vertaistuutori. He ovat oppiaineen valitsemia ja valtuuttamia vertaisohjaajia, jotka tutustuttavat uudet opiskelijat omaan laitokseen/osastoon, opintoihin, vanhempiin opiskelijoihin ja muuhun yliopistoon. Vertaistuutorit myös johdattavat uudet opiskelijat ainejärjestötoimintaan ja vihkivät heidät opiskelijaperinteisiin.

Tuutorikoulutuksissa suositellaan käsiteltäväksi vastuullista alkoholin käyttöä. Vertaistuutorointiin liittyvissä tilaisuuksissa huomioidaan, että kaikki opiskelijat eivät käytä alkoholia ja tapaamisissa suositetaan päihteettömiä ympäristöjä. Vertaistuutorointi tapahtuu aina päihteettömästi/päihteettömässä ympäristössä, sillä kyseessä on ohjaustilanne. Vertaistuutorit ja ainejärjestöt voivat olla järjestämässä ensimmäisen vuoden opiskelijoille vapaa-ajalla tutustumisiltoja, fuksikastajaisia tms., mutta tällöinkin tulee ottaa huomioon, että kaikki eivät halua käyttää alkoholia.

1.2. YTHS:n rooli

YTHS:n työntekijät jakavat tietoa päihteiden vaikutuksesta opiskelijoiden terveydentilaan ja sosiaaliseen elämään sekä normaalin vastaanottotyön (terveystarkastukset, sairas- vastaanotto) että www-sivujensa, lehtiartikkeleiden ja erilaisten kampanjoiden kautta. Käytännön yhteistyötä yliopistojen ja ylioppilaskuntien kanssa organisoidaan moniammatillisten terveystyöryhmien kautta.

Tietoa korkeakouluopiskelijoiden päihteidenkäytöstä kerätään valtakunnallisesti toteutettavalla opiskelijoiden terveystarkastuksella neljän vuoden välein. YTHS antaa tiedekunnille palautteen opiskelijakyselyn tuloksista. Lisäksi YTHS antaa tiedekuntakohtaista palautetta ensimmäisen vuoden opiskelijoiden päihdekäytöstä ja hyvinvoinnista Sähköisen terveystarkastuksen (Sätky) tulosten perusteella.

YTHS on tuottanut Elämäntapaliiton kanssa korkeakouluopiskelijoille materiaalia, jonka tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoa päihteiden terveystarkastuksista ja muokata opiskelijakulttuuria kohti hallitumpaa ja haitattomampaa alkoholinkäyttöä. Tällaisia ovat esimerkiksi [Jeppe- juomapäiväkirja](#), [Bileopas](#) ja [Sosiaalisen vastuun testi](#).

1.3. Opiskelijajärjestöjen rooli

Kampuskriisiryhmät ja hyvinvointiryhmän on hyvä käydä vuosittain opiskelijajärjestöjen edustajien kanssa keskustelua päihdekulttuurista yliopiston opiskelijatoiminnassa. Yhteistyössä opiskelijajärjestöjen kanssa voidaan sopia yliopiston toimintaympäristöön sopivista vastuullista alkoholikulttuuria tukevista toimintatavoista.

Keskustelua kannattaa käydä mm. uusien opiskelijoiden vastaanotosta ja ensimmäisen syksyn opiskelijatapahtumista. Erityisesti kastajaiset johtavat helposti päihteiden käytön ylilyönteihin. Kastajaisilla ja muilla vastaavilla tapahtumilla on merkittävä rooli siinä, millainen kuva uusille opiskelijoille syntyy opiskelijayhteisöstä ja opiskelukulttuurista.

2. Päihdeongelman tunnistaminen

2.1. Tiedekunnan rooli

Päihteiden liikkakäyttö saattaa ilmetä opiskelijalla mm. yllättävinä ja toistuvina lyhyinä poissaoloina, myöhästelyinä etenkin aamuisin, opintosuoritusten huonontumisena, "vapaamatkustajuutena" ryhmätöissä, opettajan tai muiden opiskelijoiden välttelynä, epämääräisenä selittelynä, alkoholin hajuna, päihtyneenä tai krapulaisena esiintymisenä.

Jos henkilökunnalla herää huoli opiskelijan mahdollisesta päihdeongelmasta, asia pitää ottaa kyseisen opiskelijan kanssa välittömästi puheeksi (katso luku 4.1).

2.2. YTHS:n rooli

Kaikki YTHS:n työntekijät pyrkivät tunnistamaan päihteiden riskikäyttäjää terveystarkastuksissa ja normaaleilla vastaanottokäynneillä. Erityisesti unettomuudesta, ahdistuneisuudesta, masennuksesta, vatsavaivoista, päänsäryistä ja väsymyksestä kärsivien potilaiden päihteidenkäyttö tulisi kartoittaa osana esitietojen ottamista.

Ensimmäisenä opiskeluvuotena opiskelijoiden terveydentilaa ja päihteidenkäyttöä kartoitetaan YTHS:n terveystarkastuksessa opiskelijan itse täyttämällä sähköisellä terveystarkastuslomakkeella, joka sisältää AUDIT-testin sekä kysymyksen huumeiden käytöstä.

Opiskelija, joka saa AUDIT-testistä yli 10 pistettä tai on käyttänyt huumeita, kutsutaan terveyden- hoitajan luokse terveystapaamiseen, jossa päihteidenkäyttöä ja elämäntilannetta sekä terveydentilaa kartoitetaan laajemmin. Tapaamiseen sisältyy puheeksiotto seurantakäynteineen (katso luku 4.1). Mikäli hoidontarve on tätä mini-interventiota suurempi, hoidontarvetta arvioidaan ja suunnitellaan joko yleislääkärin tai psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla.

2.3. Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli

Opiskelijat ja opiskelijajärjestöt ovat avainasemassa opiskelijatovereiden päihdeongelmien tunnistamisessa. Todennäköisesti opiskelijatoverit havaitsevat muita tahoja helpommin ja varhaisemmin päihdekäyttöön liittyviä ongelmia. Tällaisia tilanteita ovat erityisesti, kun opiskelija loukkaa itseään tai joutuu tappeluun päihtymystilan takia. Samoin alkoholin juominen sammumisasteeseen asti tai niin, ettei edellisen illan tapahtumista ole muistikuvia, ovat aina merkkejä alkoholin ongelmakäytöstä. Huumeiden käyttöön voi liittyä aistiharhoja, harha-ajatuksia, outoa tai aggressiivista käytöstä. Opiskelijatoverit tietävät usein opetushenkilökuntaa paremmin, milloin päihdekäyttö vaikuttaa myös opintosuorituksiin.

Yliopiston ja opiskelijajärjestöjen on hyvä sopia yhteisistä toimintatavoista päihdeongelmien puheeksiottamisessa. Toimintatapojen kehittämiseen saa tukea Joensuun ja Kuopion kampusten kampuskriisiryhmistä sekä Savonlinnan hyvinvointiryhmästä.

3. Päihdeongelmaan puuttuminen

Mahdollisimman varhainen puuttuminen päihdeongelmaan sekä puheeksiotto ovat ensisijaisia toimia, kun opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää. Mitä varhaisemmin päihdekäyttö otetaan puheeksi, sitä helpompi on vähentää siitä koituvia haittoja.

Henkilökunnalle ja opiskelijoille on hyvä tarjota tukea päihdekäyttöön puuttumiseen ja ongelmien puheeksiottoon. Akateemisessa ympäristössä tällaisiin kysymyksiin ei perinteisesti ole kovin helposti puututtu, ja osa yhteisön jäsenistä voi tuntea päihdekysymysten käsittelyn vieraaksi.

Huolta herättävän päihdekäytön voi ottaa puheeksi opetushenkilökuntaan tai muuhun henkilökuntaan kuuluva, hops-ohjaaja/oppiainetuori tai opiskelijatoveri. Päihdekäyttöön puuttumisen ja puheeksioton

tavoitteena on ensisijaisesti tukea opiskelijaa opinnoissaan. Kaikissa yhteyksissä on pidettävä huolta siitä, ettei asianosaisten oikeusturvaa loukata.

Yliopisto voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen tietyin perustein. Yliopistolain 43 d § sisältämät edellytykset (katso luku 5) huumausainetestauksen osalta tulee selvittää kussakin tapauksessa erikseen.

3.1. Puheeksiotto

3.1.1. Opetushenkilökunnan tekemä puheeksiotto

Jos opetushenkilökunnalla herää huoli opiskelijan päihdeongelmasta, asia on syytä ottaa puheeksi välittömästi hänen kanssaan. On suositeltavaa, että puheeksiottaja on opiskelijan hops-ohjaaja tai oppiainetuutori. Puheeksioton voi tehdä myös muu opetushenkilökuntaan kuuluva, jolla on osaamista tai kokemusta puheeksiotosta tai joka sillä hetkellä tuntee opiskelijan tilanteen parhaiten. Opettajan ja opiskelijan keskustelut asiasta ovat luottamuksellisia.

Puheeksiottotilaisuus on avoimessa ilmapiirissä tapahtuva keskustelu, jossa päihdeongelman arkaluontoisuus on otettava huomioon. Puheeksiotto tehdään aina kahden kesken. Opiskelijan päihdekäytöstä ei saa keskustella ryhmätilanteessa esimerkiksi muiden opiskelijoiden kuullen. Keskustelun tarkoituksena on ilmaista huoli opiskelijan päihdekäytöstä ja sen vaikutuksista hänen opintoihinsa ja hyvinvointiinsa. Tällaisissa tilanteissa keskustelu itsessään toimii varhaisena puuttumisena, mutta tilanne on syytä arvioida uudelleen esimerkiksi muutaman kuukauden kuluttua. Puheeksiotossa opiskelijalle voidaan myös suositella yhteydenottoa YTHS:n lääkäriin kokonaistilanteen arviointia varten.

Mikäli päihdekäyttö haittaa opiskelijan opintoja, suositellaan hoitoonohjausta (katso luku 4).

Päihdeyhdyshenkilöltä saa neuvoja ja tukea puheeksioton toteuttamiseen.

3.1.2. Päihdeyhdyshenkilö

Opetushenkilökunta, hops-ohjaaja/oppiainetuutori tai opiskelija voivat ottaa yhteyttä tiedekunnan opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilöön, mikäli opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää ja he toivovat neuvoja ja tukea siihen, miten puuttua päihdeongelmaan. Päihdeyhdyshenkilö myös kokoaa ilmoitukset päihdekäytön takia opetuksesta poistetuista opiskelijoista (liite 3).

Päihdeyhdyshenkilö toimii yhteyshenkilönä tiedekunnan, YTHS:n ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välillä. Lisäksi päihdeyhdyshenkilön tehtävänä on huolehtia opiskelijan kuulemisesta ennen huumetestausta sekä koordinoita/organisoida huumausainetestaus. Päihdeyhdyshenkilö myös koordinoi ja osallistuu tiedekunnan edustajana hoitoonohjausneuvotteluun (katso luku 4.1.1).

Mikäli tiedekunnassa ei ole nimettyä opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilöä, hänen tehtävänsä hoitaa tiedekunnan opintoasiainpäällikkö.

3.1.3. YTHS:n rooli

Jos YTHS:n terveydenhuollon ammattihenkilö (terveydenhoitaja, lääkäri, hammaslääkäri tai psykologi) vastaanottotyössään havaitsee tai epäilee potilaana olevan opiskelijan kärsivän päihdeiden liikkakäytöstä, hän joko kartoittaa itse opiskelijan päihdeidenkäytön, päihdehistorian, somaattisen ja psyykkisen tilan tai ohjaa opiskelijan sellaiselle YTHS:n työntekijälle, jolla on kokemusta päihdepotilaan hoidontarpeen arvioinnista. Yleensä arviointi tapahtuu yleislääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla. Jatkohoito tapahtuu useimmiten joko YTHS:ssä terveydenhoitajan, yleislääkärin tai psykologin vastaanotolla, Nuorisosasemalla (yleensä alle 25-vuotiaat) tai A-klinikalla. Tarvittaessa opiskelija voidaan ohjata myös katkaisuhoidon, laitospäästötutustukselle tai psykiatrin arvioon jatkohoitotarpeista.

Jos päihdeongelma vaikeuttaa opiskelijan selviytymistä opinnoista, suositeltava tapa on järjestää yhteinen keskustelutilaisuus YTHS:n työntekijän sekä opiskelijan hops-ohjaajan/oppiainetuutorinsa kanssa. Mukaan voidaan pyytää opintopsykologi.

YTHS:n työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten kaikki potilaan kanssa käydyt keskustelut ovat täysin luottamuksellisia eikä niistä välitetä mitään tietoa opetushenkilökunnalle, mikäli opiskelija on hakeutunut hoitoon tai arvioon omatoimisesti.

Mikäli opiskelijan päihdeongelma havaitaan muualla kuin terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolla, esimerkiksi opetustilanteessa, YTHS:n yleislääkäri (ensisijaisesti tiedekunnan vastuulääkäri) osallistuu opiskelijan hoitoonohjausneuvotteluun tiedekunnan päihdeyhdyshenkilön kutsusta. Neuvottelun jälkeen yleislääkäri tekee hoidontarpeen arvioinnin joko itsenäisesti tai muita ammattihenkilöitä (psykologi, psykiatrian erikoislääkäri) konsultoiden.

3.1.4. Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli

Jos opiskelijatoverin päihdekäyttö herättää huolta, se tulisi ottaa puheeksi hänen kanssaan mahdollisimman pian, esimerkiksi juhlien jälkeen. Tärkeää puheeksiotossa on antaa palautetta opiskelijatoverille siitä, että hänen päihdekäyttönsä on herättänyt huolestumista tai siitä, että hän käyttää liikaa alkoholia. Neuvoa, tukea ja apua puheeksiottoa varten voi kysyä ylioppilaskunnasta ilman, että opiskelijatoverin henkilöllisyys paljastuu. Suositeltavaa on neuvoa opiskelijatoveri ottamaan yhteyttä YTHS:ään tarkempaa tilannearviointia varten.

Opiskelijajärjestön hallitus voi antaa varoituksen tai porttikiellon seurauksena järjestön toimintaan liittyvästä ongelmakäyttäytymisestä. On suositeltavaa, että varoituksen tai porttikiellon antamisen yhteydessä opiskelijajärjestön edustaja ottaa ongelmallisen päihdekäytön puheeksi ja tarvittaessa kannustaa varoituksen tai porttikiellon saanutta hakeutumaan YTHS:ään tilannearvioon.

3.2. Opetustilanteesta poistaminen

Yliopistolain 45 §:n mukaan opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka yliopiston järjestämästä tilaisuudesta.

Mikäli opetustilanteesta tai tilaisuudesta poistaminen on johtunut päihteiden käytöstä, suositellaan, että sen yhteydessä tai mahdollisimman pian sen jälkeen järjestetään puheeksiottotilaisuus. Opetuksesta poistamiset kirjataan (liite 1) ja toimitetaan tiedekunnan päihdeyhdyshenkilölle.

3.3. Huumausainetestaus

Todistusta huumausainetestistä voidaan vaatia kaikkien alojen yliopisto-opiskelijoilta, ei vain niiltä, joita koskee SORA-lainsäädännön soveltuvuusarviointi.

Yliopisto voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai harjoittelussa tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista (yliopistolaki 43 d §).

Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagoitukykyä ja jossa huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen

1. vakavasti vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä,
2. vakavasti vaarantaa salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä tai
3. merkittävästi lisää yliopiston tai harjoittelupaikan hallussa olevien huumausaine- lain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen aineiden laittoman kaupan ja leviämisen riskiä (yliopistolaki 43 d §).

Huumetestausta varten opettaja tai harjoittelun ohjaaja täyttää liitteenä 3 olevan lomakkeen ensimmäisen sivun ja toimittaa sen tiedekunnan opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilölle. Opiskelijalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi huumausainetestauksen perusteista ennen testiin ohjaamista. Kuuleminen merkitään lomakkeeseen ja opiskelija allekirjoittaa sen. Päihdeyhdyshenkilö osoittaa terveydenhuollon ammattihenkilön (yleensä YTHS:n henkilökuntaan kuuluvan), joka antaa tarvittavan todistuksen. Todistus on toimitettava päihdeyhdyshenkilölle kohtuullisessa ajassa, joksi yleensä määrätään 3-5 päivää. Yliopisto vastaa huumausainetestistä koskevasta todistuksesta aiheutuvista kustannuksista. On suositeltavaa, että päihdeyhdyshenkilö tiedottaa YTHS:n yksikköä heti, kun opiskelija on veloitettu esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen.

Veri- tai virtsanäyte annetaan valvotuissa, kontrolloiduissa olosuhteissa noudattaen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjeistusta työpaikan huumetestauksesta. Testituloksen tulkitsee yliopistosta riippumaton terveydenhuollon yksikkö. Testattavalla on aina oikeus saada testitulos kirjallisena.

Yliopistolain 43 d §:n edellyttämästä huumausainetestauksesta kieltäytyminen johtaa jatkotoimenpiteisiin (katso luku 5).

4. Hoitoonohjaus

4.1. Hoitoonohjauskäytännöt

4.1.1. Hoitoonohjausneuvottelu

Mikäli päihdekäyttö on selvästi vaikuttanut opiskelijan opintasuorituksiin, vaarantanut turvallisuutta taikka vakavalla tavalla opiskelijan omaa terveyttä tai opiskelijan huumaus- aineiden käyttö on riippuvuustasoista, päihdeyhdyshenkilö tai, mikäli tiedekunnassa ei ole opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilöä, tiedekunnan opintoasiainpäällikkö järjestää hoitoonohjausneuvottelun.

Hoitoonohjausneuvottelua varten kerätään tarvittavat taustatiedot, ja osallistujille lähetetään kirjallinen kutsu, joka sisältää tiedon osallistujista ja neuvottelun tavoitteesta. Hoitoonohjausneuvotteluun osallistuvat 1) opiskelija, 2) YTHS:n edustaja, 3) tiedekunnan edustaja tai edustajat sekä 4) tarvittaessa opiskelijan tukihenkilö. Neuvottelun puheenjohtajana toimii YTHS:n edustaja.

On suositeltavaa, että hoitoonohjauksen nopeuttamiseksi opiskelija ottaisi itse yhteyttä YTHS:ään tilannekartoitusta sekä hoidonsuunnittelua varten jo ennen neuvottelua. Käynnin tai käyntien sisältö on luottamuksellinen, eikä läpikäytyjä asioita käsitellä hoitoonohjausneuvottelussa ilman opiskelijan suostumusta.

4.1.2. Hoitositoumus

Hoitoonohjausneuvottelussa tehdään kirjallinen hoitositoumus (liite 2) ja sovitaan jatko- suunnitelmista sekä seurantapalaverista tilanteen arvioimiseksi uudelleen.

Hoitositoumuksen toteutumista arvioidaan seurantapalaverissa. Mikäli opiskelija jättää hoitositoumuksen aikana saapumatta sovituille hoitokerralle tai saapuu sinne päihtyneenä, hoitava taho ilmoittaa päihdeyhdyshenkilölle hoitositoumuksesta poikkeamisesta.

Hoitositoumuksen rikkomistapauksissa järjestetään erillinen keskustelutilaisuus, jossa arvioidaan opintojen suorittamista ja mahdollisia seurauksia, jotka määräytyvät opiskelijan opiskelualan mukaan (ks. luku 6). Luottamuksellisuus hoitokeskustelujen sisällöstä säilyy kaikissa tapauksissa.

4.2. Hoitovaihtoehdot

Hoitomuotoja voivat olla avohoidossa A-klinikasäätiön Nuorisoasema tai A-klinikka, YTHS, yksilöpsykoterapia tai käynnit päihdealaan perehtyneen lääkärin tai psykoterapeutin vastaanotolla yksityissektorilla. Tarvetta opiskelijan KELA-rahoitteiseen yksilö- psykoterapiaan voidaan arvioida YTHS:n psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla. Mikäli on tarvetta laitostuntoutusjaksolle, rahoitusta järjestetään yhteistyössä opiskelijan kotipaikkakunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Laitostuntoutusjakson ajaksi opiskelijan on mahdollista saada KELAn kuntoutusrahaa.

5. Päihdeongelma ja seuraamukset

Yliopistolain 45 §:n mukaan yliopisto voi käyttää seuraavia kurinpidollisia toimenpiteitä: poistaa opiskelijan opetustilanteesta, evätä oikeuden osallistua opetukseen kolmeksi päiväksi, antaa kirjallisen varoituksen tai erottaa opiskelijan määräajaksi. Yliopisto voi myös peruttaa opiskeluoikeuden niin sanotun SORA-lainsäädännön tarkoittamissa tilanteissa.

5.1. Opiskelutilanteesta poistaminen

Yliopistolain 45 § mukaan opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka yliopiston järjestämästä tilaisuudesta. On suositeltavaa, että silloin kun opetuksesta poistaminen johtuu päihdekäytöstä, tilanteen jälkeen järjestetään puheeksiotto ja tehdään päihdehaittailmoitus päihdeyhdyshenkilölle, joka järjestää tarvittaessa hoitoonohjausneuvottelun.

5.2. Opiskelusta pidättäminen

Yliopistolain 45 § mukaan opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai yliopistossa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Rehtori ja opetus- ja tutkimushenkilöstöön kuuluva sekä harjoittelun ohjaaja voivat 45 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai erikseen. Toimenpiteet tulee kirjata.

5.3. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen

Opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo yliopiston järjestystä, kieltäytyy huumausainetestistä tai on käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt (Yliopistolaki 45 §). Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää yliopiston rehtori.

Jos opiskelijan teko on vakava tai epäasiallinen käytös jatkuu kirjallisen varoituksen jälkeen, opiskelija voidaan erottaa yliopistosta enintään vuodeksi. Päätöksen tekee yliopiston hallitus.

5.4. Opiskelu-oikeuden peruuttaminen

Kun opintoihin sisältyy alaikäisten turvallisuutta taikka potilas- tai asiakasturvallisuutta koskevia vaatimuksia, yliopisto voi peruuttaa opiskelu-oikeuden yliopistolain 43 a §:n mukaan, jos:

1. opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti opinnoissaan toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai harjoittelussa; tai
2. on ilmeistä, että opiskelija ei terveydentilaltaan eikä toimintakyvyltään täytä 37 a §:n 1 momentin mukaisia opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä; tai
3. opiskelija on hakuvaiheessa salannut sellaisen 37 a §:n 2 momentissa tarkoitettun tiedon opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, joka olisi voinut estää hänen valintansa opiskelijaksi; tai
4. opiskelija on tuomittu rangaistukseen laissa erikseen mainituista rikoksista, joita ovat siveellisyys- ja seksuaalirikokset, murha, tappo, surma, törkeä pahoinpitely, törkeä ryöstö- ja huumausainerikokset (ei kuitenkaan huumausaineiden käyttörikos), jos opinnot tai opintoihin kuuluva harjoittelu edellyttävät olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä ja peruuttaminen on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi.

Tutkinnot, joiden suorittajia opiskelu-oikeuden peruuttaminen voi koskea, ovat farmaseutin ja proviisorin tutkinto, hammaslääketieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkinto, lääketieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkinto, psykologian kandidaatin ja maisterin tutkinto, humanististen tieteiden kandidaatin ja filosofian maisterin tutkinto logopedian alalla. Lisäksi sosiaalityön koulutuksen ja psykoterapeuttikoulutuksen samoin kuin opettajankoulutuksen opintoja suorittavien opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa.

Kaikissa tapauksissa ennen peruutus-päätöksen tekemistä yliopiston on selvitettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen. Opiskelija voidaan suostumuksellaan siirtää yliopiston sellaiseen muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

Päätökseen opinto-oikeuden peruuttamisesta tekee yliopiston hallitus. Opiskelu-oikeus voidaan laissa säädetyin edellytyksin palauttaa.

6. Arkaluonteisen tiedon käsittely ja luottamuksellisuus

Henkilötietolain mukaan henkilötieto on luonnollista henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaava tieto, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskevaksi. Arkaluonteisia tietoja ovat mm. ne henkilötiedot, jotka koskevat terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia. Näitä tietoja ei saa käsitellä - kerätä, tallentaa, järjestää, käyttää, luovuttaa, säilyttää, muuttaa, yhdistää, poistaa, tuhota - ilman laissa säädettyä tai henkilön itsensä antamaa lupaa. Yliopistoilla on lakiin perustuva oikeus opiskelijoiden henkilötietojen ja myös arkaluonteisten tietojen käsittelyyn sille laissa säädetyin tehtävän tai velvoitteen toteuttamiseksi. (Henkilötietolaki 3-8 ja 11-12 §)

Yliopistolain 45 b §:ssä rajataan opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittelyyn oikeutettujen piiriksi yliopistoissa vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta taikka jotka antavat lausuntoja näistä asioista. Yliopiston tulee määritellä tehtävät, joihin sisältyy arkaluonteisten tietojen käsittelyä. Arkaluonteiset tiedot on säilytettävä erillään muista henkilötiedoista. Ne tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

Yliopiston henkilöstöön kuuluva, joka on työssään saanut tietää jotakin opiskelijan omi- naisuuksista, henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta, ei saa sivulliselle ilmaista saamiaan tietoja (henkilötietolaki 33 §). Kaikki opiskelijan päihdeongelman selvittelyyn liittyvät keskustelut ja neuvottelut ovat luottamuksellisia eikä niiden sisältöä saa ilmaista sivullisille. Terveystietojen käsittely on ammattinsa perusteella vaitiolo- velvollisuus asiakkaidensa terveys- ja muista tiedoista.

Yliopistolain 90 a §:ssä säädetään poikkeuksia salassapitosäännöksiin. Siinä tietojen antaminen rajoitetaan opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskeviin ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiin tietoihin. Tietoja voidaan antaa seuraaville henkilöille ja niiden käyttötarkoitus määritellään seuraavasti:

1. yliopiston rehtorille ja työsuojelupäälliköille yliopiston turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi;
2. opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten;
3. opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten;
4. harjoittelusta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä harjoittelupaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi; sekä
5. poliisille ja yliopiston edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Lisätietoja:

[Päihteet ja opiskelijakulttuuri](#)

[Päihteet ja terveys –sivusto](#)

[YTHS:n terveystietopankki](#)

[Bileopas](#)

[Päihdelinkki](#)

[Ehyt ry:n](#) sivusto, sisältää erilaisia testejä

Lähteet:

Yliopistolaki 954/2011, yliopistoasetus 770/2009 ja henkilötietolaki 523/1999 ja niiden muutokset

Sosiaali- ja terveysministeriön SORA-lainsäädäntöä koskeva opas

Ohjelman pohjana on käytetty Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan päihdeohjelmaa

Liite 1 Opetustilanteesta poistaminen päihdekäytön takia

Opiskelijan nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Opintojakso/opetustilanne: _____

Miten päihdehaitta todettiin:

☐ Humalatila	☐ Krapula	☐ Epäasiallinen tai häiritsevä käytös
☐ Muu päihtymys	☐ Muut
vieroitusoireet	☐ Jokin muu, mikä

Kuvaus tilanteesta:

Opiskelijan oma näkemys tilanteesta:

- Myönsi päihdekäytön
- Kielsi päihdekäytön

Jatkotoimenpiteet

- Suositellaan huumausainetestaukseen
- Muu suunnitelma:

Opettajan allekirjoitus, nimenselvennys ja yhteystiedot

Päivämäärä ja paikka

Lomake toimitetaan tiedekunnan opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilölle tai, mikäli päihdeyhdyshenkilöä ei ole, tiedekunnan opintoasioista vastaavalle hallintopäällikölle.

Liite 2 Hoitositoumus

Opiskelijan nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Todetut päihdekäytön aiheuttamat haitat opinnoissa:

☐ Humalatila	☐ Poissaolot	☐ Opintoihin liittyvien tehtävien laiminlyönti
☐ Muu päihtymys	☐ Tapaturmat	☐ Potilasturvallisuuden vaarantaminen
☐ Krapulapäivät	☐ Ihmissuhdevaikeudet	☐ Muut haitat, mitkä

_____ tiedekunnan päihdeyhdyshenkilö _____ toimii yhteyshenkilönä hoitopaikan ja tiedekunnan välillä ja hänellä on oikeus saada hoitopaikasta opiskelijan terveydentilaa ja hoidon edistymistä koskevia tietoja. Hoitotaho välittää yhdyshenkilölle tiedon, mikäli hoito jatkuu suunnitelman mukaisesti.

Sitoudun päihdeongelmani vuoksi hoitoon, jonka tarkempi sisältö määräytyy terveystalveissa tehtävässä hoitosuunnitelmassa.

Opiskelijan allekirjoitus, nimenselvennys ja yhteystiedot

Päivämäärä ja paikka

Opiskelijan nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Päihtymysepäily **Paikka**
Päivämäärä ja kellonaika

Päihtymistilan arvioijan nimi _____

Puhelinnumero _____

Päihtymistilan arviointi

Puhe	Puhuteltavuus	Ajan ja paikan taju
_____ selvää	_____ kyllä	_____ kyllä
_____ epäselvää	_____ heikentynyt	_____ heikentynyt

Kävely:	Reaktiokyky	Alkoholin haju:
_____ varmaa	_____ normaali	_____ ei
_____ epävarmaa	_____ hidastunut	_____ kyllä

Olemus:	_____ euforinen – menee lujaa	_____ ahdistunut
_____ rauhallinen-hallittu	_____ uhitteleva	_____ itkuinen
_____ unelias		

Fyysiset oireet:	_____ levottomuus	_____ hikoilu
_____ ei ole	_____ oksentaminen	
_____ vapina		

Kuvaus toimintakyvyn heikentymisestä:

Huumausainetestaustodistuksen esittämiseen veloitetaan yliopiston edustajan yhteystiedot:

Nimi: _____ Puhelinnumero: _____

Opiskelija on ohjattu terveydenhuoltoon huumausainetestausta varten

Pvm ja kellonaika

Terveydenhuollon yksikön nimi

Mahdollisen saattajan nimi

Päivämäärä

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Opiskelijan oma näkemys tilanteesta:

Myönnän huumeidenkäytön/huumeriippuvuuden

Kiellän huumeidenkäytön/huumeriippuvuuden

Päivämäärä

Allekirjoitus

Opiskelijalla tulee olla testitilanteessa mukanaan kuvallinen henkilötodistus.

Tämän asiakirjan alkuperäinen kappale on yliopiston kappale. Yksi kopio on annettu opiskelijalle ja yksi jää terveydenhuollon yksikköön.